

Mijn tegenstem

Gedichten 1966-1973

Hugues C. Pernath

bron

Hugues C. Pernath, *Mijn tegenstem. Gedichten 1966-1973*. Pink Editions & Productions, Antwerpen
1975

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/pern001mijn02_01/colofon.htm

© 2004 dbnl / erven Hugues C. Pernath

La morale c'est toujours la morale des autres
Leo Ferré

Vijftig index-gedichten

1966-1970

1

Dit is geen schande, ofschoon
Sinds vorige tijden
De uitersten werden aangegeven.
Tot de laatste bittere jaren toe.

Ongetwijfeld,
De mooie letteren bloeien
De voortreffelijke ouders, de woorden
Nooit ondraaglijk
Noch onder elkaar, noch onder het volk.

Ik zal slechts zien wat ik zie
Wat aanwezig is en weer huiswaarts keert.

2

Zo sta ik buiten de gedachte
Met dit besluit
Dat bij mijn leeftijd past
En onderga, nauwelijks
Na een jaar opnieuw
Iemand die niet alles achterliet.

Ik neem haar in dezelfde kleur
En verdeel de vreugde van mijn vreugde
Haar leven dat zij leeft, haar geloof in mij
En mijn geloof in haar.

En nooit uit de twijfel
Nooit uit de liefde, nooit
Maakte het leven zulk begin.

3

Vertraagd, de geduchte daden
Zich tevreden stellend met de overeenkomst.

Zo was het,
Mijn misdaad is mij te machtig geworden
Mijn liefde werd mijn liefde.
Dezelfde manier van leven zag het leven
Begreep en onderging
Een waardigheid
Waarbij ik te kort schoot.

En in deze late, eindelijke rust
Deze moeite, herken ik haar.
Zij, de vrouw die overweldigde
Die zo gehandeld heeft.

4

Deze voormiddag, of morgenavond
Of, volgens de waarheid
Met mijn voeten op een effen vlak.

Namen ontgaan mij, anderen
Uit wie niets overbleef.
De tijd droeg wat ik versta onder schrijven
Wat ik mij herinner.
De jeugd die ik betaalde met getikte zinnen.

Ik wil naar u toe komen
En een of twee minuten zwijgen.

5

Het gaat ons goed en wel aanhoord
En evenredig groeit ons ademen samen.

Maar dezelfde tekens ten spijt
Noch de distel bij het offer
Noch de doorn.
Van de stem blijft van de stem
En sinds eeuwen ontheilgd, de genade
Haar rede wrekend.

Bijna, nu wettelijk mezelve, bijna
Maar niet verstart, niet naderbij
Belijd ik de plotse huiver.
Tot mezelve. Tot een nieuw inzicht.

6

In deze samenhang, in dit verdriet
Kruipt men naar kennis
Wijsheid en weelde.
Een afdruk in de afstand
Van de afwezigheid
En alles wat geen naam meer heeft.

De nacht en niet meer zwijgen.
Misschien betekent dit opnieuw mijn einde
En onder een gunstiger voorteken
De losprijs na zoveel onmacht.
Een winterdracht voldragen
De zwarte diamant, mijn dood beramend.

7

Ik woonde, onder mensen
Als een gedaante en een volgende ochtend
Zeer vroeg.
Tot mijn spijt,
Tot wat zelden voorkomt.

En te beginnen het beseft
Dat ik kon denken na zoveel jaren
Sinds men recht spreekt.

Ik weet wat stilte is.
Hoe een aannemer zijn hond ophangt
Hoe zij zich vermengt in zijn onverwachte
Zijn zegevierende vervulling.

En dan een gil, een reutel
Uit liefde overal.

8

Ben ik dan die mens, nauwelijks
Heb ik behoefte aan gevoelens,
Die met walging ziet
Wat aan de zelfvernedering voorafgaat?

Zodanig de prooi
Dat de uiteindelijke beslissing
Bij de wanhoop berust.

Zo gaat de tijd niet verder
Zo gaat de tijd niet dood.
En de onmacht der traditie, het bezwijken
Voor de angst
Verklaart geen liefde
Geen vruchteloze daad.
Niet het zoeken van de dwaas.
Noch het vinden
Van de moordenaar.

Maar welke verbeelding, welke weigerende winter?

9

Eindigend, in ieders naam
Zou er geen liefde meer bestaan.
Alles, het medelijden is voorbij.
Het misbruik, het gruwel.

Na de vloek van de vrucht
En de slang, zijn dezelfde
Als ouderlingen weergekeerd.
En nog altijd is het de vrouw
Die de zoon de besnijdenis geeft.

Mijn ouders bij hun waakzame wandeling
Hun kreunen
Na zovele jaren jaloezie, een verleden
Klapwiekend tegen een blauwe achtergrond.

Zo begrijp ik waarom ik schrijf.
Naar mezelve
Naar vele anderen, dezelfde letters
Na die dagen.
Als nooit tevoren.
Als nooit nadien.

10

Niemand, noch de moeder
Noch de andere vrouw, maar ergens nochtans
De wanhoop met mijn huiver en mijn lach.

En dit, na een vergeten seizoen
Wat ik als kaste, als siddering ken.
Van de beschaving, mijn aanwezigheid
Was ik bijna overtuigd.

11

Door leugens werd de verhouding
Tussen god en mens
Opnieuw hersteld.

Dagen verdeeld, tussen ebbe en vloed
Straks staat alles
Onmeedogend alleen, ik ken mijn waarde
Na mijn begrijpen en niet na mijn toorn.

Daarom verlang ik aarde op aarde
Niet de dood die ik met het leven betaal.
Daarom - dit land: voedsel
Huwelijk en twijfel -
Met vreugde, zonder beroep ontzeg ik
Aan het westen de enige hoop
Schraal en donker, het vreten als varkens.

12

In wezen de tijd, een ras zonder waarheid.
En vogels vallen, kantelen eerst
En vallen.

Vanavond
Mijn herinnering is aan mij
En ik duld
Wat waarlijk werd begrepen.
Ik was het die weende, voorspeld na deze dag.

Behalve.
Wat deze liefde van de liefde onderscheidt
Veronderstelt: het ongeloof der mensen.

13-14

Vanessa,
Ik zeg: 'Mijn geloof is mijn woord
De regel, de rekening.'

Ik laat voortbestaan, mijn stem zoekt
Mijn adem en vergetend
Vreest de tijd mijn trouw.
Ik durf de doodslag van de liefde niet meer aan
En staar, in geweten
In pijn en verraad, naar andere twijfels.
Diezelfde wevende liefde
En waas
Van leven en dood.

Vanessa,
Dat mijn uitgewoonde lichaam
Dit dolle dorp dat huilt en dat juicht,
Van klimaat naar klimaat,
Uw dwingende goedheid bewaart
En nooit of eeuwig mijn daden beheerst.

Mijn honger was als dorst.
Ik aarzel, want radeloos denk ik aan u
En rot, uiteindelijk rillend, alleen
In de onvruchtbare akkers van de ruimte.

Vanessa, onze waarheid in ons samenzijn.
In mezelve zag ik mezelve.
Ik onderbreek en sterf
Niet meer drinkend met de dieven
Niet meer denkend na de dood.

15-17**Voor Guy Vandenbranden**
Upon the pure all things are pure
Titus 1:15

Zelfs de dood zal mij niet loven
Geen woord verklaren hoe de enkeling,
Dit gebaar van uur tot uur
Zijn afdruk laat tussen kwaad en goed.

Ik stel vast, levend of niet -
Want beide verklaringen zijn mogelijk -
Ik beschrijf wat ik geloof
En trouw en laf zijn ook de motieven veelvuldig.
Aldus ik,
Mijn rustplaats werd niet bevestigd
Haar ruïnen nooit bezocht.
Aldus de stad.

Wat voorbij is ligt besloten, bewaard
Of wreed verspreid.

Waar sta ik nu in dit dorre, gezegende land?

Dit keer zal niemand worden teleurgesteld,
Wordt daaruit begrepen wat hier niet meespreekt.
Gewapend met illusies, gewapend
O zwaan, o neger.

En na de moeite van de man komt de benaming,
In overeenstemming. Men vertaalt,
En vochtrijk, van gelijke natuur
Wat ook dier betekent.
Iedere dag in zovele angsten
Men maakt het kort om alles te zeggen:
Het trillen van twee duiven
Het bloeden van de haan.

Zoals de listige, de nar
Of zij die nooit wisten, voor wie niets was
Naam had noch voorbeeld.
Voor wie gingen, waarvan men zegt:
'Zij zijn eindelijk goed terecht gekomen.'
Hij die aanmaant, hij die gebruikt
In vele vluchten, zijn muskaat
Zijn jongelingen kiest en rustend als een god
Als de bedrogen vader, volleerd als maagd
De waarheid betreedt.

Zoals ik de eerste aanvaardde maar niet de tweede.
Of de beginletter.

18

Wat ik ooit beweerde,
De woorden in mijn naam.
Of vernietiging
Aan de gewoonte die ik er na houd.

Ik die mijn bevindingen baseer
En, geloofwaardige documenten
Vermeldend, het toeval
Van mijn bronnen nooit verzuim.

Dit leven zou het begin der levens zijn
Het eerste ogenblik
Ten gunste van de werkelijkheid.

Vermoedens, de angst niet te vernoemen
In deze geest, in de poging
Waarin ongehoorzaamheid en liefde
Niet te onderscheiden zijn.
Komende uit de verbazing
Uit een herinnering die beweest
Hoe verschillend hun afkomst was.

Toch was de stad de trage reis nog waard.
Ik verleer mijn gebaren en draal
En doe geen enkele poging in dit bloedvergieten.

19-20**Voor Patrick Conrad *pp***

Deze waarheid is een gekrulde leugen
Wie haar aanraakt verwondt zich en begeeft
In dit landschap van de schuwe schemer.
Wie haar aanraakt blijft besneden met de schulden
En telkens zullen de sporen verder wijken.

Niemand heeft mij vrijwillig lief, want niemand
Werd voorbereid tot dit oponthoud.
Niemand deed ooit afstand van de wrevel
Waaruit zovele lichamen mij belagen, mij drenkend
Mij, met kussen van hun schimmel.

Alles heeft opgehouden, alles is leeggestroomd
Geen hinderlaag, geen blad, geen plagen.
Niemand begrijpt de pijn want zelfs de stem
Blijft nauw verbonden met de dood en herhaalt
Wat nooit volledig werd verklaard.

Dijen die zich openen over andere dijen
Slijmloos, blind en onervaren,
Rafels die zich vermenigvuldigen en ogen
Gesloten achter waaiers die klemmen
In de waanzin van dood en verveling.

Achtergronden ontsloten: wat nevelig was
Werd zichtbaar en dag en nacht voltooien zich
In dezelfde hand. Uit vroegere dagen verstart
De herinnering aan een povere weelde
Die onvoldaan blijft rukken aan de onmacht.

Gloria zal overleven, de hinde zal nooit sterven
Niemand weten wie kwetsuren draagt.
Wij houden ons vrij van de bloedschuld
En blijven achter, zonder wederwoord
Hijgend, over de fallus van de desillusie.

21-25

***Gedicht gelezen op
26 februari 1966
in Carré
te Amsterdam***

Zoals een dichter leef ik tussen dichters
Zoals een reus tussen de dwergen
Zoals een dwerg tussen de reuzen.

Zoals een mens leef ik tussen de mensen.

Met de openbaring verkondigde men ons lot
Verklaarde men schaduw en zon, de keuze
Bij het naderend onheil.
De mens was nooit rechtvaardig,
Hij bleef sinds heugenis
Een mens. Zo eenzaam en veracht.

Devoot zijn de vormveranderingen
Maar oorspronkelijk blijft
Het leven en het sterven.
Wij veronderstellen, op velerlei manieren
Dat nieuwe tijden
Nieuwe woorden vragen.
En waarachtig:
De mens bedenkt nieuwe daden.
Het monster kruipt uit het oog
Geen rots, geen air-conditioned hol
Verdraagt de sporen,
En plechtig met de eed, met het hart
En de ziel
Begint de alles verzengende tijd
Van ons welbehagen.

Het worde zo.
Het blijve zo.
Het zij zo.

De mens, zoals hij die luistert
Heeft kinderen
En eet brood.

En wij denken aan onszelve bij het denken
Aan de twee sovjet-russische schrijvers
Waarvan wij voordien -
Laten wij tenminste eerlijk blijven -
Nauwelijks de namen kenden.
En ik denk aan Marcha
En Larissa,
Hun vrouwen die achterblijven
En ik denk aan Ossip, zijn hond.

O vrouw, o vrouw, o vrouw.

En zoals wij voordien hun namen niet kenden
Zullen wij hun namen vergeten,
Schutterig wordend, nooit verwant.
Wij behoren aan het Niets,
Hebben elkaar nooit gevreesd
Noch de dodelijke rust bewerkt.

Telkens weer woorden. Rechtvaardigheid
Die de gehele aarde overkomt
En wordt geregeld met gebaren
De eigen zwakheid en het woord.
De mens die de mens niet loslaat
Niet prijsgeeft.
Maar hem in vijandschap stelt.

Bij het begin van deze maand
In het midden van onze milde winter,
Hebben dertig terdoodveroordeelden
Zich te Beiroet
De lippen dichtgenaaid.
Als protest tegen het uitblijven
Van een herziening van hun vonnis,
Uitgesproken krachtens een noodwet
Die inmiddels ingetrokken werd.

Alles werd beschreven.
De overvloed, de stem, de schim.
De openbaring werd aangeraakt, besmet
En nadien als feestdag opgevat.

Men beantwoordde nauwelijks onze vragen
Men verwees ons naar de boom die het begrip vormde,
Die versteende
Na de vroeger reeds vermelde schepping.

Wij zullen juichen, onze verdelging
Hun heerschappij,
Om daarna weer te verdwijnen
Voor eeuwige tijden, als een herinnering
Aan de waarheid van de overlevenden.
Wij, als vertolkers van een leugen
Vanwege ons begrijpen van goed en kwaad.

Alles bestaat, universeel en identiek.
En onbetekenend wordt ieder woord
Uitgesproken als een woord,
Wordt de mens een gestalte. Voldoende.
Een teleurstellende mutatie
Waar in men nauwelijks erg heeft.

En zo is
En zo blijft de mens
De ergste vijand van de mens.

Het kind zei: 'Draag zorg voor het water.'
En werd een mens met de tranen en de spraak.
Met gemengde gevoelens.
Als tegennatuurlijk beschouwd.

26-30 Sedert leven en dood

In memoriam Gaston Burssens

If I am virtuous

condemn me

If my life is felicitous

condemn me

The world is

iniquitous

William Carlos Williams

Het leven betekende het leven

Verklaarde meer voor mij

Dan ik ooit had geleerd.

Ik ken mijn geheimen, mijn gevoelens

Mijn feesten zonder zin.

Dagen blijven dagen

En in hun welbepaalde tijd

Werd elk gebaar gewikt en gewogen,

De gedachtengang hersteld tot wat mocht

In deze eeuw.

Mij omgeeft wat u verloor, de harde wacht

En zoveel tranen zonder stem.

Ik denk nog
En stilzwijgend
Ga ik uit uw verheugend huis.
Langs de afschijn
Naar een vroom herdenken
Wat, van meisje tot vrouw
Sidderend leed.

In Antwerpen tel ik mijn laatste vrienden
En één vreemdeling en één vrouw,
En lange dagen laat ik
Lachend, pratend, vechtend
Aan een taal die ik begrijp.
Onbezield of losgebroke
Speel ik vals
En voor de anderen, nauwgezet
Begrijp ik dan uw vriendschapsblijk.

Aan schuldige en onschuldige
Viel niets meer te vragen.
Geen geweld.

Dit openbaarde een tijd
Waarvan het later zal heten
Dat u deed wat goed was in uw ogen
En zo, van kwaal naar erger
En in die zon, die zoon
Aan het verderf blootgesteld. Niettemin.

Voor u had ik iets meer willen zijn
Geen dichter
Geen drinker bij gebrek aan dorst.
Mogelijk zal iemand het begrijpen
En zeggen: 'Het was een wrede, volle zon.'

Aan mezelve schenk ik mij ten prooi.

Voor u, mijn geloofservaring
Misschien de late glimlach
Voor u die ook dit heeft ondervonden.

De stof mocht wezen.

En zo was, wat stoffelijk was
Wat wilde eten en verbieden
Of rustig wachten, geen lichaam
Geen wonde.
Geen blauw, geen zilver
Geen verschillend bestaan
In de vroegste afwezigheid.

En laat ook wezen
Alles wat geen orde was.
Ons dit allerheiligste vervullen.

In mij blijft dezelfde, luie droefheid
Voor de mens die is geweest
En tot nut zal strekken
Als mens die was.

Levend, tot stervens toe
Zoals ook ik nooit zal ingaan
Om iets te verwerpen
En een werkelijk nieuw begin te maken
Of op te tekenen
Wat niemand ooit is overkomen.

Omdat deze verbintenis, deze vonk
Van eindeloze zekerheid
Nooit heeft opgehouden en steeds opnieuw
Alles meende te zien in haar verbeelding.

Niets valt er nog te verklaren
Niets te delen, zelfs niet die smart
Waarvoor geen waarschuwing geldt.
En naarmate uw zwijgen mij ontbreekt
Blijft de herinnering spreken
En doet uw dood voor eeuwig teniet.

31-34

***Gedicht gelezen op
26 september 1966
in het Paleis voor Schone Kunsten
te Brussel***

Dit is een verzoek, een besef.
Dit is het herkennen van vreemden en vrienden.
Dit is een onderscheid.

Om toch tot iemand te spreken.
Om toch aan iemand iets te vragen.

Maar, wat moet ik vragen?
Wat als vluchteling?
Wat als mens?

Ik leef, ik kijk -
Of is dit soms mijn wereld niet -
En onderlijn de droefheid.
Ik luister en ben gedoemd
Tot de levenslange tonen van de Blauwe, Blauwe Donau
Die men speelde:
Toen mensen werden gehangen
Toen mensen werden vergast
Toen mensen werden gesteriliseerd.
Een nacht, van woord en daad,
Voor hem die stierf in Dachau
Of lacht en leeft, blindelings vrij
Te Petegem-aan-de-Leie.

Dit is mijn wereld, het werk van allen.
Moedig blijven wij samen, bewegend en verbaasd.
En mijn land, Vlaanderen stelt zich eisende partij
En verdeelt verbeten
Liefde en leed.

Op vrijdag 16 november 1860
Werden Jan Coucke en Pieter Goethals
Te Charleroi onthoofd.
Mogelijk onschuldig.

Was er dan geen enkele Vlaming tweetalig
Of bekwaam om hen te verdedigen?

Zelfs een Paus spreekt Nederlands
Wanneer men hem een Vlaamse bankcheck overhandigt.

Als een zwerm vliegen op het bloedoffer
Plegen wij onze jaarlijkse, verbitterde grafschennis
En op dezelfde IJzervlakte ontkiemt het racisme
Uit het vruchtbare zaad van een nieuwe pogrom.

De Vereniging van Vlaamse Letterkundigen
Houdt haar Limburgvaart
Maar enkele kilometers meer naar het westen
Schieten wij onze ooievaars neer.

Men houdt ervan te kijken hoe de dingen sterven.

Wij zijn bereid onze traditie te vergeten.
Wij geloven in weinig, want wij weten niet veel.
Wij bezitten niets,
Maar dit is slechts een begin.

Mens onder de mensen,
Men leerde ons met woorden
Wat zonde was en moord.
Nadien verzwakten zovele stemmen
Kwam de schamele schande, en alles
Wat nog schaduw blijft in de harmonische orde
Van Treblinka, Hiroshima, Korea, Indonesië of
Vietnam.

De mens verklaart de mens de dood
En vernietigt hem in naam van de herinnering.

In naam van die god die aandelen heeft bij
Standard Oil
Of de gekruisigde minnaar is van een of andere president.
En de dwaze duif blijft ons enig symbool.

Aanschouw dit leven.
En geheel naar waarheid.
Het zien, het zwijgen.

Want wat kan ons nog tot de waanzin drijven?
Wat rukt ons de ogen uit?

Indien ik geen kinderen heb
Blijven er toch de kinderen van de vreemden
En van mijn vrienden.
Want wat wij van de hom weten
Werd ons toch maar verteld.

O mens, o vriendelijke mens
Gebonden door zovele banden
Die u beletten
Te leven zoals u het wilt.

Nadien heeft geen woord nog belang.

35

Ik zal dit land verlaten.
De afgedankte dingen, zwijgend en rustig
Op straat zetten
En op een ochtend van de laatste week
Misschien door het raam hangen
En zien hoe beneden mij, alles
Wat na liefde tot gewoonte werd, traag
Geplet, verscheurd, vermorzeld wordt.

Uit diezelfde of iets latere tijden
Zal ik vergeten: zo mogelijk
Alles wat ik ken
De woorden die ik schreef.
Ik zal hopen of in de waan blijven.

36

Zo zijn verheven:
De oordelen Gods en zovele
Vorbije jaren
Waarin ik, van vijandschap tot overwinning
Na de geboortestad ook het land herken.
Huiverend. Of dronken.

Water, sneeuw en hagel
Waarheid
Voor wie de eerste grachten vult.

Ik lig.
De kuisheid bezingt de roze wonde
Van de jongeling die naschokt.
En van die dromen en omdat het te laat is
Zeg ik niets meer.
Kom nader, anderen
Kan dit niet gelden. Geen schuld.
Kom nader.

Om te leven, om te zeggen
Dat ik graag zou hebben dat zij hier was.
Aarzelend, terwijl toch iedereen leeft
En nieuwe bladzijden moet beginnen.

37

Mijn stad terneergebogen in de klacht
Benauwend en vele jaren behoed
Tegen mijn voortijdige twijfel.
Zolang tot iedereen zwijgt
En ik, opgeschrikt, dit moment verbind
En, onrust overbodig, bloederig
In tamme tekens haak.

Tot zo mijn stem, de stilte voorbestemd
De stad in stand houdt.
Binnen mijn bereik verdringt de pijn
Alles wat de mens betreft
En beslist, waarom ik
Die alles met de dood gemeen heb
De vrijheid en de enge liefde ken.

38

Avondlanden, ook in mij.
Nu krijgt de zon mijn schaduw.
'Begraven word je morgen
Rijdend door het graan.
Het was vrouw tot vrouw
En man tot man.'

En wegvluhtend en waardeloos
Nijg ik naar werkelijkheid.
Naar het bronstige balken van de liefde.
Zoals: een gedachte
Omwoeld door burgerzin of vaderlandsliefde
Na een minderheid van stemmen
Na zovele levens, geen zegen betekenend
Maar onheil en feiten.

En gegevens, voor dezelfde tijd die doodt
En evenzeer gekweld
Bloed sprenkelt en blijft stralen
Schrikbarend en doods.

39

Twijfelend of het woord de herinnering brengt
Vereenvoudigd, een afbetaalde aarzeling.

Kinderspelen die vuisten naar mij balden.
Stemmen aan de overzijde van de straat
In het sissen van een kaarsfabriek die brandde
Wegglijdend over de verminkte wijzerplaat
Van een doktersuurwerk.

De vervaarlijke slaap na de Metten -
Moerassen, vijvers en beklemmend puin -
Want, al was hetgeen zij zegden
Niet altijd mijn waarheid, toch moet ik
Zorg blijven dragen en jarenlang
Een schuld inlossen.
Als een boom die vruchten draagt
Van een vreemde soort.

Dag en nacht zullen niet meer ophouden
En al het werk van hun handen
Met het gehele hart
En alles wat bleef, dikwijls
Om mij te vermoeien
In hun broederlijk gedeelde dag.

En verder geen ark met reine
Of onreine dieren, want ook voor de duif
Werd de poort niet geopend. Ditmaal
En elk ogenblik vereerd,
Zodra een timmerman profeet geworden is.

40

Teweeggebracht.
Na de oorsprong de onwil.
Zodat ik het dialect van de vader
En niet dat van de moeder spreek,
En ik vernoem dit volk dat zich een taal verkoos
En dit als voldoende beschouwt.
Want weer wees een toeval hen de weg.

Vandaag en straks zal ik gruwen
In het hoge licht van deze stad
Om te sterven misschien, om te leven
Boven of buiten het verdriet.
Zoekend in het slingeren van de sporen:
Voor wie of wat, waarom ik ooit een uitweg was.

Dit land dat wegrolt en dadelijk, ademloos
Aan hem die heerst, de onrust, toebehoort.

41

Voor Dan Van Severen*Ainsi, frappé d'absence, je fis mon entrée dans Venise***Henri Michaux**

In deze poging.
 Wij, in dezelfde vreselijke vreugde
 Van wanhoop en weelde, van wanorde en waarheid.
 Wij, met onze kwijl en onze tranen, in het ongewisse
 In de doolhof van de eenvoud.

Jij. Bevend in je glanzende aanwezigheid
 Teder, ziek tussen het laaiende gras
 Dat zaad uitzaait. Jij, die naakt ziet
 Wat de gladde grond bedekt, wat de vrouw verlangt
 Wanneer het nacht wordt en alles tegelijk.

Ik. Aangetast, luisterend naar wat sinds eeuwen
 Wordt herhaald, terwijl ik toegeef aan de doodse dingen
 Van de dood. Ik, die rillend onderging, maar herleef
 In wat met mij oud zal worden en het verleden bedekt
 En eindelijk de enige werd die met mij bestaat.

Jij en ik. Als monsters van vertwijfeling
 Of schuldig aan verre verwantschap, elkaar bevreemdend
 Niets bedekkend, niets bezwerend. Niets bezwarend.
 Wij, en na dit alles, geen tweestrijd geen tekens,
 Is de nederigheid, het weinige, tot zwijgen gebracht.

42-44

*Gedicht gelezen op
15 maart 1966
tijdens de Anti-Censurbetoging
in zaal Majestic
te Antwerpen*

Wat ik beweert, beweert ik in eigen naam.
In eigen naam maar nooit uit lijfsbehoud.

Zoals iemand die de dingen
Veel sneller ziet gebeuren dan hij kan bijhouden
In het kolken van vele zeeën tegelijk
Of omringd door veilige stemmen.

In de eeuwigheid wordt niemand ooit geprezen
Omdat het wettelijk is dat de sterkere
De zwakkere overwint
En aan de woorden een perk stelt
En aan het toegeven een maat.
De gerechtigheid staat voor eeuwig vast
En dit volgens de historische methode.
Maar, zo nu en dan
Is er toch iemand die '¡basta!' roept, 'genoeg!'

Een weinig belangrijk toeval heeft ons hier bijeen gebracht.
Achter mij zitten de sterkeren en de zwakkeren
Met hun berichten en hun boodschappen.
En de mensheid is niet eens in gevaar.
Ook ik had de teksten
Waaraan een procureur aanstoot nam
Nooit gelezen.
Een verdienstelijk journalist kreeg een prijs
En wij sliepen met gerust geweten in
Want wij sliepen verder.

Met een gerust geweten en de gemakkelijke overtuiging
Dat België anno 1968 geen uitstaans heeft
Met de Berlijnse nachten omstreeks 10 mei 1933
Toen men boeken verbrandde
En dit hetzelfde jaar van de inbeslagname van *Ulysses*
In de Verenigde Staten van Amerika.

En meteen vraag ik:
'Wat betekent toch dit woord dat men *waarheid* noemt?'
'Wat betekent toch dit woord dat men *vrijheid* noemt?'
In Moskou waren het onbekenden
In Warschau wist ik wie zij waren.
Morgen zijn het hier misschien mijn vrienden
Of ben ik het zelf.

Tussen de woorden, de opstand van de enkeling
Niet naar hetgeen zijn ogen zien
Niet naar hetgeen zijn oren horen.
Wij prevelen, als verstandige mensen
En zelfs met twee woorden
Blijkt alles ons geopenbaard.
Wij zwijgen want wij voelen ons rechtvaardig
Onbewogen in de tijd.

In Latijns Amerika de revolutie.
In het land van onze rust betekent de IJzertoren
Nog geen Rijksdagbrand
Of Leuven geen Vietnam.
Dat misschien maakt juist het verschil uit
Tussen kardinaal Suenens en Marinus van der Lubbe.

Gelukkig is het volk dat weet te juichen.
Door het woord is de wereld gemaakt
Door de adem alles wat liefde heet
Maar daarbinnen heersen onrecht en ellende
Tot de dood ons eindelijk overvalt.

Wat betekent toch dit woord dat men *waarheid* noemt?
Wat betekent toch dit woord dat men *vrijheid* noemt?

45-50

Omdat ik nog leef.
En snauw of zing terwijl ik koffie drink
Aandachtig luisterend
Naar wat ik bijna niet meer hoor.

Omdat ik na iedere reis brieven meebracht -
O ijdelheid, o blijdschap, o liefde -
En samen met mijn dromen
Ook de dromen van iemand anders invoerde
En dacht: 'Dit wordt mijn buit en dat ook,
Het vechten is voorbij.'

Het landschap was de herinnering
Die afschrikte.
Het verbergen van zoveel zon.
Alles bedekte alles en het vuur gloeide
Eenmakend wat een moest worden
Na het begrijpen van voortplanting en organisatie.
En dan opeens en nachten lang, het verleden
Dat zich ontkende.
De vierentwintig voorbije jaren
Die struikelden over wat nog restte.

Ik ben leeg.
Op jou vertrouw ik.
Op jou en op jouw kinderen.

De waarheid is een spoorweg
Die roestig eindigt in een berkenbos.
O hopeloze, zwarte nacht.

Op 20 mei 1940
Kwamen hier de dertig eerste misdadigers aan
Om hun nieuwe burgerplichten te vervullen.
Vijfentwintig dagen later
Kozen Duitse en Mechelse schapers
Hun eerste slachtoffers.
Dit was niet de hel, dit was de rede.

Verdorren terwijl je nog bloeit.
Vanwege de onverschilligheid.
Vanwege je bondgenoten en je zieleherders.

En tussen de vertrapte bloemen van die kortste zomer
Dwarrelde het stof van Rotterdam.
En om nog eens terug te komen op de moed:
De toekomstige prins-gemaal droeg vreemde anjers
Terwijl mijn koning, die ook aan zijn kinderen dacht
Jachtgeweer en golfclubs in koffers deed.

Ik was toen negen jaar en veroverde dit vasteland
Achterop een fiets die mijn vader had geleend.
Mijn bange moeder was nog altijd een dochter
En keek me lachend aan toen haar vader volhield
Dat hij altijd viel omdat er drie sardienblikjes
Aan zijn stuur bengelden.
Want vallen, zelfs van een fiets,
Was voor een gewezen thesaurier geen grapje.

Het Franse landschap lag verdeeld
In beter goed en slechter kwaad.
In de dorpen zag ik kinderen
Maar soms toch ook een soldaat.

Voor wie naar deze wereld terugkeert
 Zwijgend en eenzaam.
 En zonder geleide.

Auschwitz 1967.
 Het museum omvat de overgebleven barakken
 Nummer 4, 5, 6, 7, 11 en 15
 En alles wat nog gerestaureerd kon worden
 Of de moeite loonde.
 Het museum is dagelijks te bezichtigen
 Vanaf acht uur tot achttien uur, behalve op maandag.
 De toegang is vrij en er zijn gidsen beschikbaar.

Waar zijn de ogen waaruit de pijn te voorschijn barstte?
 Waar zijn de handen
 Die in het beton hun nagelssporen trokken?
 Waar drijft de stank die de dennegeur verdringt?

Het licht smaakt naar metaal,
 Wie herkent de brillen, het kinderspeelgoed
 Het vrouwenhaar?
 Vergeelde foto's tussen ledige busjes cyanidezuur.
 Een vlucht in de wanhoop.
 Afstanden schattend in de ultieme seconde van het leven.

De mens die zijn afstervend verlangen uitbraakte
 Over de zwellende aders der stenen,
 De mens die daarin heeft geleefd
 Tot hij niet meer bestond.
 Die stierf, kronkelde en dan dood was.

Onze democratie
Is een democratie van toevalligheden,
Een brakke grond temidden een brakke grond
Een IJzertoren waar niemand wat om geeft.
Wat hier rust en roest
Wat voorbestemd is om te rusten en te roesten.

De waarlijke pijn van andere systemen.
De razernij, de omschreven verbazing,
De huid en het bloed.
Wij dwingen de opstandige tot schaamte
Terwijl in onze kerken het vertrouwen wordt gewekt,
Terwijl men enkele meters verder
Toch opnieuw het Horst Wessel-lied zingt.

Onze literatuur is een angstaanjagende wereld
Wij wandelen met de dragers van de haat
En zwijgen iedere vriendschap dood.
Wij vinden onze nationale vrede
In het zwaarwichtige gemopper van anderen.
In commissies beslissen wij
Over onze tijdschriften, over ons protest.
En niemand wordt nog verontrust
Want niemand stelt nog kinderlijke vragen.

Misschien kan alles anders. Maar nu is het zó.
Zelfs geen kus zal ons ooit wekken
Uit onze grote volmaaktheid.

De acht hoofdzonden

1969-1970

De traagheid

In de nabijheid van de barende
 Na al datgene wat uitdoofde en begraven werd,
 De eeuwigheid is onvoldoende, te weinig
 En te min. Geen vreugde en geen louter vuur
 5 Slechts de zoete doodsroep blijft
 En redeloos wreed, de blik daarover.

Talm niet. Zweet niet. Treur.
 Want telkens opnieuw tekenen trots en toorn
 Hun twijfelende omtrekken
 10 In het slome slib van mijn spijt.

Mijn honger aast op de hoop, mijn zee is leeg.
 Ik raak je aan en monster elke nacht
 Aan nachten als nooit tevoren.
 En eenzaam voelt hij zich: de mens
 15 Genakend tot de mens, het stelpen en het leven
 Dat naast hem staat. Geen poging die de adem pleegt.

Ik volgroeide, hoorde vrome krijgers vluchten
 Ik sprak, en na zovele plichten, pijnen
 Herhaalde een andere stem wat samen met huiver
 20 Eelt en haat, ontkwam aan mijn verbeelding.

Schokkend en besluitloos, de eerste stappen
 Terug tot een leven dat tergend
 De komst afwacht van de moeder, een verdelen
 Alsof wij heel ons leven bij elkaar waren geweest.
 25 Soms is het de adem, soms is het de afgrond
 Die liefde vergelijkt met een verlossend vuur.

De gramschap

- Ik weersta, want ik wil weigeren en woedend zijn.
 Zo verdeel ik mijn dromen:
 In feesten, in herinnering, in dwaasheid.
 En ik, in een wereld die vernedert en vernielt
- 5 En ik en hemel en aarde, bezwangerd
 Door de koorts van wat mijn koorts herhaalt.
- Wacht. Zelfs het bloed is in ons gevorderd,
 En het ochtendworden brengt de oostenwind,
 De sprinkhaan terug.
- 10 Ver van de mens verneem ik van vroeger.
- Ik word een dubbelganger, de naam van alles
 Beschermd door een hand
 Die doet huiveren en tot leven wekt.
- Schaduwen zijn geweken,
- 15 De wanhoop huist boven de zon.
 Ik sluit mijn ogen en kruis armen en benen.
- Regenboog. Regenboog.
 Na het derde geslacht het vierde, enzovoort.
 En bij het breken van het graan
- 20 Bleek na de raaf, ook alle hoop verloren.
- De dagen worden gezuiverd, wat aanstoot gaf
 Werd verwijderd en onteerd. Sluimering en binding.
 Dwaling. En het zal regenen en rond de puinen
 Van deze dag, zullen andere puinen woekeren
- 25 En, herboren uit het leed
 Zal alleen de waarheid onze kroon verdienen.

De gulzigheid

- Gelijk aan minstens zeven jaren, de koude gloed
 Van minstens zeven deugden.
 Gelijk aan de woede van het maanlicht
 Dat de maten meet en huiken spant over de magen.
- 5 Gelijk aan het sarren van kevers die krioelen
 Tussen de maden. En van mens tot mens.
- Er is de stilte die de stilte dekt
 Een vangnet over het vergeten. Een bleek ontwaken
 Besmettelijk en monotoon, terwijl nachtdieren
- 10 Kraken, verkalken en vergaan.
- Elk gegeven is kostbaar.
 En hoger dan de storm drijft het zwijgen
 Over een welvaartstaat die verder vloeit.
 ‘Draagt vrucht en wordt veel. Vult de aarde
- 15 En onderwerpt haar. Zaaït het zaad
 Voor u: dit alles om te eten.’
- Want de honger betekent wat de mens betekent
 Het smeken, het sidderen van bergen en zeeën,
 En werelddelen die uitsterven
- 20 Verschrompelend in een dal dat watertandt.
- Als een grillig schrift ontdek ik de onmacht,
 De verte en de dorst. Niets is oever, niets is zang.
 Ik omklem duizend woorden, het verschil
 Tussen het dwalen, de dood en de dood.
- 25 In mij strelen de vraatzucht en de nederlaag
 Want paard en berijder hebben zich in zee gestort.

De nijd

Niemand nadien. Dit land bewaart de schade niet
 Alleen de ondergang. Hier ontbreken:
 Een tegel, een processie, een akker en een graf
 En ook dit einde heeft geen belang.

- 5 Hier bepaalt het jaar krampscheut of vervoering
 Voor dezelfde die ons zullen verslaan.

Geen spoor wordt weggevreten.
 Wat beschreven werd bekwamen wij door schaamte,
 Of door geheel een mensenleven dat volstond

- 10 Verwekt werd en wentelde als een kwalijk getij.

Geen keuze. Duisternis bedekt de wreedheid,
 De oeverloze diepte, en geen klacht weerklinkt
 Van mens tot mens geen woord.
 Welke schaamte zal zich van ons meester maken?

- 15 Welke droefheid ons bedaren? Ik kwam terug
 En ik voelde mij getroost.

Men kan schrijven, ijlend herhalen wat pijn doet
 Wat als waarheid vreselijk vernielt, een woeker
 Rottend doch voortdurend.

- 20 En zo is het beter dat er niets is.

Na elke reis, het overvloeien. Mijn oogwit
 Dat nieuwe pigmenten kiest, en randen raakt.
 Ik vernoem meer en minder, mijn medeplichtigen
 Mijn begerige gebaren. Met de schande meet ik

- 25 Misschien het ouder worden, een warmte
 Die verzadigt en verteert. Of misschien verblijft.

De onkuisheid

Voor Myra

Geloof in mij, want ik geloof in jou
 Weigerend wat was en wetend wat ons weerhield.
 Ik zal je vernoemen, je mee voorbij dit leven dragen
 Jij, Enige, en schaduw die mij bedekt.

- 5 Door jou ben ik geworden en met de littekens
 Van jouw weefsels, de waas van jou.

Zo ons zwijgen, zo ons zeggen.
 Niets werd ons beloofd, alleen het leven
 Dat wij kozen kan ons nemen of verlaten,

- 10 Geen medelijden, want niets heeft ons gemaakt.

Omdat ik voor jou mijn speeksel spaarde, en nu
 Na de nacht en de nevel, in jouw angsten herleef
 En tracht je te beschermen tegen de gruwel.
 Er is geen klacht meer nodig, de pijn heeft opgehouden

- 15 En voldaan. Slechts jij en ik ontkiemen en gedijen
 In het louterende onbekende van de tederheid.

Onwennig ligt ons landschap, een scheppingsverhaal
 In ons zoeken en ons vinden, het reddeloze volgen
 Van de onderwerping die onze lichamen rekt.

- 20 Spin. Spin en bewaar mij in jouw liefde.

Zo zullen wij beschreven staan, ouder wordend
 Dan de valk die zijn vlucht begint en rimpels trekt
 Over de dorre braaklanden van vroeger en voorheen.
 Geen misverstand. Tussen jou en mij geen overleven

- 25 Want deze dag betekende voor mij het begin der dagen.
 Jij bent mijn eerste dag. Hier ben ik, want ik blijf.

De gierigheid

- Ook aan deze nacht geen herinnering, geen verwijt
 Geen gebaar dat gebiedt, geen wrevel.
 Gelouterd door het waaiende gras, en druppels
 Verdromen mijn gillen en mijn waken
- 5 Geen overgang die nog verwondert,
 Geen oponthoud duurt lang genoeg.
- En na nergens, na het vervagen verloren
 Vervang ik, kwalen door pijn
 En verval met rochel en sluimer
- 10 In een schaduwparadijs getand op de tijd.
- En alle gewassen ruil ik voor jouw glimlach
 Ik geloof en ik ontken, als vreemdeling regerend
 In dit rijk der rafelende regens.
 Een poging die het daglicht vertraagt,
- 15 Waarin de onmacht van de eenzame, dreigend
 De onmacht weerkaatst en gadeslagen wordt.
- Zwervend, bezweet weer vluchtend.
 Ik vorm vele vloeken, bewaar mijn beven,
 Geen huis waarin geen dode was
- 20 Die heerst en altijd heersen zal.
- Zo beduidt de dag de dagen, in mij het zoeken
 Dat de sporen schuwt, de vraag die nooit gesteld wordt
 En geen antwoord dat men duldt.
 Ik draag vruchten en word vel, giftig
- 25 En verlangend, het krimpen tegemoet.
 Verslaafd ben ik, een naam die mij bekruipt.

De hovaardigheid

- En aan de waarheid, en aan dit leven
 Dit geloven in wat liegt en lafheid deelt.
 Uit de dwingende dagen van de weemoed
 Ben ik teruggekeerd, rouwend en drachtig
- 5 En droef en dwaas als een kind, tijdloos geklonterd
 Aan de steriele strengen van het wederwoord.
- De droom die men vergeet, deze stad, dit land
 Niets heb ik uit het gebed vernomen. Ik beoog de onrust niet
 Noch het stampend vluchten voor de terging
- 10 Want aan het vragen kwam al lang een einde.
- In jou en mij schuilt slechts één willen,
 En één kunnen en één luwen. Eén heerschappij
 Waarin wij beiden leven en nimmer zullen sterven.
 En waar ik alleen, alleen maar hoor
- 15 En zie en spreek alsof ik de wortelloze woeker was
 Van een vreemdsoortig gewas dat nergens gedijt.
- Zo blijf ik de doorreizende, naakt en verdeeld
 Binnen het bereik van de gruwel.
 Mijn stilte zal niet breken, aan het liplezen
- 20 Aan wat voorbij is, ben ik ontwend.
- Ik verwacht de regen, maar met mijn eerbied
 Voor een taal die ik nooit zal spreken
 Verbeur ik de speer en de spons, en erken ik
 Onzeker maar gelovend, een benaming in alle geslachten.
- 25 En als een vreemdeling in dit nieuwe Huis
 Verzaak ik aan de morbiede stuiptrekking van het kruis.

De twijfelende wellust

Zoek niet buiten mij, want om mijn lichaam te vinden
Is het voldoende mij te roepen.
Zonder voorkeur zal ik naar je komen
Alles regelend, overeenkomstig
5 Naar wat ik van jou weet: de verbeelding
En over deze wereld een eeuwigheid die ik niet ken.

Zonder schaduw zal ik naast je liggen
Want rillend in mij zal je zoeken naar de verrukking
Van de eenzaamheid. Ik ben jouw rustplaats,
10 Voor liefde en haat de enige schim.

Je zal mij zoeken, de hele helse aarde
En niets zal jou verstoren, niets zal jou verschrikken
Want alles gaat voorbij en je ziet honderd tuinen.

- Wie mijn lippen likt, liefkoost het leven
- 15 En zoals ik nu aan dingen denk die dwaas zijn
 Vergeet ik straks de lijfgeur van de vrouw,
 Haar hijgen en de grauwe plooiën van haar huid
 Onder het breken van mijn verdrogend schuim.
- Zij realiseerde zich: roede, roem en rouw
- 20 Het zwijgen van de verslagene of de kreet
 Van een droefheid genoeg aanschouwd.
 Haar oogst drijft verteerd, met vruchteloze parels
 Over het chroom van een roze badkamerceel.
- Heb geduld, ik begreep jouw woorden,
- 25 Men noemde mij een dwaas, een zwerver, een nar,
 Allen duldden mij lijdzaam, allen en een spoor
 Liep verloren. Maar door duivels bezeten herkende ik
 Als waarheid wat ik uit mijn dromen wist,
 Wat de vrouw herleidde tot metgezel.
- 30 Wij namen geschenken mee
 En ik gaf je de naam van een of andere struik.
 Toen ergens stilte lag tussen dag en nacht
 Maakte de liefde haar vrij van alle andere liefde.
- Randen van steden, kringen van rubber, en mensen
- 35 Die het goed met je menen, met alle monden tegelijk
 Hun maten en gewichtigheid.
 En aldus alles herhalend, als lijfeigene lerend,
 In het doffe vallen van vele opstandige engelen.
- Zie en gil. De liefde werd begraven
- 40 En eeuwen na de vis was het de zoete jager die overwon.
 Zoals wij over helden spreken, in de herinnering
 Aan een firmament vol regenbomen.
 Het leven zijn zij ontkomen, aan ons zijn zij ontgroeid.

Ik noem hem met wat hij noemt: namen
45 Die iedereen je kan ontnemen.
Ik denk niet en niemand nadert.

En mijn verzadiging. Als een vreemde verwante
Voor het eerst begrijp ik dat de smart niet overgaat,
Dat ik honig haal uit een stervend ras
50 Van systemen die de metalen bedaren.

Het zien van een amandel betekent dat de gekwelde
Verlichting vindt maar dat de dood blijft nawerken.
Ik smee om een liefde die me in beslag neemt,
Het bezweren van een ouderdom die in ons knaagt
55 Sperma spuwend, sporen die ons overwinnen.
Want niemand wordt geroepen maar iedereen gedwongen.

Exodus

1970

Voor Myra

*I will not serve that in which I no
longer believe, whether it call itself
my home, my fatherland or my church;
and I will try to express myself
in some mode of life or art as freely as I can
James Joyce, 1882-1941*

Aan een herinnering:

De oorsprong van de zevende dag, het kleed
En hemelsblauw het kleed tussen losgeraakte stenen
En modder. De massa toogde en diende de Heer.

5 In mist en winternacht

Dwaalden andere zonen teloor, arm in arm
Angstig fezelend. Falend en fataal.
Het waren symbolen die ik vertolkte
En onder dwang, in een achtertuin hertekende.

10 De jaren waarop de smet rust, het bedrog, het beven

En rook die daalt. Zelfs geen echo, geen gehijg
Geen klok hoor ik ooit nog luiden.

Ergens kantelde een oog, verbrak de dag
De kluwen van de vriendelijke duisternis,

15 De hese vrees waarin ik woede wierp en vertrapte

Waarin niemand nader kwam noch kloeg.
Omdat ik in de schemer van mijn winderige woningen
Van weleer, iedereen opvolgde en vereerde
Omdat ik nu voltooide en met jou heelhuids verdeel

20 Wat ik als kind nfluisterde en vergeten ben.

- Tevergeefs viel sneeuw, tevergeefs de liefde
 En alles dat een teken zocht en weer verenigde
 Wat verdreven werd door rune en rivier,
 Wat vervolgd werd met schaduw en schamp.
- 25 Zoals het kreupel in het koren keer ik jou
 En kronkel in de stilte onzegbaar. Ik bezweer
 Maar vervloek, vermoed en vermijd, trouw
 Als een leeuw, als een tweeling die twijfelt
 En teweegbracht wat traag is en treuzelt.
- 30 Ik heb de druk ervaren en ik ben afgedaald
 Om te redden wat er nog te redden was:
 Mens en maat, stem en ster.
- En jij die leeft, want monster en mythe,
 In jouw geloven heb ik mijn galg gegrift.
- 35 Ook in mijn maag voltrok zich het ijs,
 Het rouwende ritueel van zuring en zaad.
 En de zegge die zwijgt en wiegend mijn lompen bewaart
 Tot mens en tijd vergaan en grijs het zwart bedekt
 Terwijl mijn lus van leder spant. Niet alles is gelijk
- 40 Niet alles bleef bestaan in de zegen van het regendal.

- Zoals niets. Of zoals het haperen van de tijd
De dood rangschikt en plots en overwacht
De trage schaduw van de eenzaamheid mijn weelde werd.
Ik kende de vrachten, de stoppels in het stro,
- 45 De waarheid die de vroegere liefde
Mijn leven voordien, verlaagde
Tot schimmel en schoor.
Mijn overtuiging, mijn onrust verbuigend
Tot wroeging en verval.
- 50 Iedereen moet dit weten, iedereen
Of alleen het vuur, of alleen het gas
Want steigerend, want stervend herken ik jouw ras.
- Jacob, jullie lijken vielen in een woestijn,
Twijfel, maar op deze grond heb ik gezworen
- 55 Dat zij zal overblijven na de hagel,
Dat ik haar zal dragen als een boom.
En van jou, Sarah-Rose, smee ik jouw zegen voor mij,
Voor haar, jouw dochter, en voor alle mensen
Waaruit kinderen leven die aanstoot geven.
- 60 Vreugde die verlamt.

- En zelfs niet wanneer hij vlucht, niet wanneer
Alleen maar jaren tellen, toebehorend aan voorteken
En tong. Of aan de dood, de dagen door.
Zij bleef behouden, de trouw bleef bestaan
- 65 En na de doornstruik en na het branden
Geraakte ik met wanhoop en waarheid vertrouwd.
Hinkend, uit de heup zal ik mij herhalen,
Mijn uittocht begint, met wat mij nog overblijft
Aan vrees en vrijheid. Aan haar en haar ontroering.
- 70 Alle leven was geweken, het landschap overvoed,
En onvolkomen, als door handen bedreven
Verklaarden vreemden de onrust die bitter maakte.
- Dezen en genen en onder andere sterren
De gammele resten der verdane vriendschap
- 75 Die niemand deerde, die niemand terechtbracht,
Vanaf de dag dat voor velen
Ook de liefde te moeizaam was.
En in de klimmende kleuren van onze wereld
En heel en al, als werkelijkheid voortdurend,
- 80 Heb ik mijzelf, opnieuw met jou en mij herschapen.

Zo was het woord wat het woord waarlijk betekende
 In het uitdijen, het kleverige uitstollen
 Over de tempels van de tederheid
 En over de vele wegen. Wanneer en waarheen?

85 De waarschijnlijkheid was een leugen
 Die ontsierde wat huisde en verging
 In de cirkelende dreiging van de genade die dwong
 Wars van het heelal en wars van de mens.
 Jij was de enige die wenkend, na mijn buigen bewoog.

90 In mijn bloed de herinnering aan de horde,
 Een reis, de veldgrauwe grijns van het visioen
 Dat beginklanken noemde, de getallen voortzettend.

Het ouder worden overvleugelde de twijfels,
 Mijn geest is verrot en verzwolgen

95 Maar beeft opnieuw zoals bij ieder begin.
 En in het wachten dat mijn vreugde behield
 Hebben alle uren geslagen en trok de dood voorbij.
 En jij die blijft, ergens, vandaag en morgen
 En dichterbij. Bij hoog en bij laag herleven wij
 100 Na zóveel niets. Na zoveel minder.

De rimpels van augustus

1971

Voor Myra en Gustave B.

Met deze dag het beseft, het bewaren
Het vergeten.
En van vroeger vele vachten.
Alles is geweest, alles diende
5 Zonder doel en zonder denken.
Zonder wanhoop en zonder ontwaken
Voortaan.

Deze dag verwacht wat ik wou scheiden,
De vernedering en mijn dolzinnig geloof
10 Dat radeloos en star verging
Tot twijfel.
Met velen tegen mij.

En weer jouw aanwezigheid
Die ik vermink tot een beweging
15 En verhinder.

Van sommige schaduwplanten de klamme kelk,
Van sommige dieren de holten
De holen, de huizen
In hun eender heelal.
20 Ontploffingen die met de wolken vervaagden,
Zo hebben al mijn herinneringen
Mijn angst voor het tweevoud gemeen.
En daartussendoor zijn alle druppels
Nog slechts klater en klank.

25 Een poging tot kermen, tot krijsen
En in mijn duidelijke drift
Vol koortsige pijn,
Vergeef ik eindelijk mezelve.

Tussen de bedrieglijke draden van de liefde
30 Zie ik nog slechts hun loeren
Naar mijn afstands lijf.
Als een bedrogene, vol ontzag
Voor wie hem misbruikte en sloeg.

Mijn gehoor gun ik de vernieuwing,
35 Zonder de moeilijke schakels
Van de andere dichter, zijn tijd te vroeg
En mijn uitstel te laat in dit geruis
Waar in vogels dalen volgens dezelfde wetten.

En terwijl ik treuzel
40 Tussen de tralies van jouw vingers,
Terugkeer van een reis, een rilling
Waarna kevers mij beknagen,
Besta ik even traag als plots en trouw.
Uit het gekreun van jouw moedertaal

45 Veronderstel ik mijn gelukkig getto
Waar jij de donkere duiven voedt.
En zo speel ik mijn begeerte
In handen van jouw liploze luister.

Wat heeft mij afgericht?

- 50 Ik, die leef in kringen,
 Als een onvolwassen man
 Tussen de blauwe kwalen van de nacht.
 Alles zal falen, verteld worden
 En verminkt.
- 55 Namen zullen zwellen
 En alles de onrust dreggen.
- In mijn geheugen:
 Verouderd, doch verder van de vreemde oevers
 Der voorbije jaren, besef ik
- 60 De gestadige stilte en al mijn flarden samen.
 In fouten ben ik volmaakt
 En als een onbeheerste herder
 Heb ik mijn leven ontsloten aan grauw en slaap.
 Tot het einde, de uitzondering
- 65 Mij ook het zicht ontnemt
 En lichtfragmenten zich rimpelend zullen splijten.
 Ik, die alles ontvorm
 En voortvluchtig verga
 In de tuimelende terreur van de tijd.
- 70 Einders die tussen muren herhalen
 Dat wat ik verdrong, wat ik vernauwde
 Tot zaadklont en klier.
 Tot lichtspleet tussen onze liefde
 Wachtend, op wat ons zal beliegen.

75 Tot daar de tekens van mijn hand.
Tot daar de sluwe sluimer die luistert
En in mijn ingewanden verkrimpt
Tot vlezig vilt.

Geschreven:

80 Alle woorden, alle psalmen bedoeld.
En zwijgend, in mijn grootste kamer
Verlaat ik alles waaraan ik toebehoorde,
De stem en alles wat ik bedreef
Gedurende jaren verleden en verdaan.

85 En reizend
Naar de zoveelste voorwaarde
Die ik niet vervul, verder van deze stad
Verder van mijn gemeen, vervang ik
Met deze identifikatie,

90 Mijn verval door de vreemde wereld
Van iedere keerzijde.
Iedere dood door een geweldloos seizoen.

Ik behield alleen de waanzin
Waarin ik denk en doem,

95 En in die tuinen waarin ik thuis hoor
Tracht ik op dit late uur
Van mijn vele littekens te bekomen, stuiptrekkend
Met de gave voorhuid van mijn verdriet.

Gehoorzamend,
 100 Zoals de roede gehoorzaamt aan de klacht
 Neem ik afscheid van een feest
 Waar ik nooit welkom was.
 En in het gisten van jouw vrucht
 Verschuif ik mij, verhalend
 105 Naar de onmacht dichterbij.
 Mijn handen zomaar.

Een kammuseum waar mijn eigenwaarde
 Zich herleidde tot het zoeken naar namen,
 Het tellen van nagelkrassen
 110 Het vergelijken van getallen.
 En terugblikkend op het afgrijzen,
 Verging het mij
 Voorwereldlijk en onnodig.
 In de besneden sporen van een grijze stilte
 115 Was het hijgen verzadigd.

Het zuur scheidde tranen en tijd,
 Terwijl zij zongen in koren
 Zich zonder de handen herhalend.
 Gadeslagen.
 120 In bewegingen die stokten in bewegingen
 Verscheurd en onherroepelijk
 Alsof zij nooit hadden bestaan.
 In de zespuntige kristallen van de nacht
 Doofde het blinde blauw van zovele ogen.

125 Want onze hersenen zien
 Wat ogen nooit zullen verklaren,
 De gegevens die liefde en haat herhalen
 In het geratel van het wiel van de waanzin
 Dat blijft gensteren over de dwaalwegen

130 Van voorheen. Dat mij verbindt
 Met een vreemde verwantschap, de hoop
 Waarover ik nooit met iemand sprak.
 Mijn schaduw wordt stoffig,
 Mijn lichaam steriel

135 En meestal was de dood
 Mij dit leven toch waard.

En terwijl jij de laatste hand legt
 Op mijn duisternis,
 Mij uitzuiverend met slavische talen

140 Verdraag ik mijn adem en mijn angst.

Tussen de onbegrepen grenzen
 Van mijn geweten, ligt mijn spiegelbeeld
 Rimpelend in augustus,
 En in de waas van veertig jaren

145 Blijf ik over met mijn vrouw en mijn vriend
 Die mij ongewroken ondergaan en bevrijden
 Uit de klemmen van mijn alleenspraak alleen.
 Dorsend op een veld vol wrede sporen
 Ontkom ik heelhuids aan mezelve.

150 Mijn woord voor waar.

De tien gedichten van de eenzaamheid

1972-1973

In het liefdeloze landschap van mijn eenzaamheid

- In het liefdeloze landschap van mijn eenzaamheid
 Heerst geen beweging die mij bedaart, geen rust
 Die mij troost of afmaakt als een eerstgeborene.
 Hoogmoedig vertaalt mijn bloed de tekens,
- 5 De flitsen over het wrange water van weleer,
 En draagt de eigenschappen van hem
 Die zelfs de pijnen van november schuwt.
 Ellendig, lijf en droom ontkennend, wijk ik
 Naar de onderwereld van mijn ongelooft.
- 10 Geen grenzen, geen bakens, geen horizont.
 En dalend, als een doelbewuste zwerver,
 Begint de valk haar vreselijke vlucht.
 En uit de laatste resten van mijn hoop
 Verzamel ik de vreemde fragmenten van mijn verval,
- 15 Eerst verslaafd en dan genezen, verschuil ik mij
 In de schandelijke schade die mij verteert.
- Ik zal geen kwaad doen, noch verderf stichten
 Geen heilige berg is mij onbekend,
 Ik zal mezelve beterschap toewensen, en vredig
- 20 De levenslijnen der herinnering volgen
 Naar de puinhoop van mijn verleden dat nog slechts smeult,
 En stuiptrekkend in mijn ontworteld landschap
 Zal ik de hand uitstrekken naar de sluier van de diepe slaap
 Zachtjes genoeg om geen haat, geen pijn te krassen
- 25 In het zwangere achterblijven van haar weigerend woord.

Als een verwante, met niemand heb ik de hoop gemeen

- Als een verwante, met niemand heb ik de hoop gemeen
 Met niemand de keuze van de liefde
 Waarmee ik eenzaam leef, waarmee ik wankel
 Bewegend maar bedwongen door het mateloze landschap
- 5 Waarin de dood de aren leest.
 Ons blijft alleen de tijd en niet het vluchten
 En alles dat op de aarde beweegt,
 Ons blijft de laatste reis van twee vermoeide mensen
 Het afscheid nemen van de voldragen schoot.
- 10 Voorgoed.
 Zoals iedereen het zag, zoals iedereen het hoorde
 En zoals het ook iedereen zal vergaan
 Naargelang de afstand naar de verte, de gloed
 Doorheen de schaduwspelen van mijn schaduw.
- 15 Als een verwante versteen ik met de geur van de vrouw
 En het verkrimpen van de kevers op het dodelijke mos.
- Terwijl de waarheid het afgrijzen verwekt,
 Een wilde wolk wordt, en wormen willekeurig
 De eerste balk van ons huis doorboren,
- 20 Kom ik naar je toe en betast ik jouw kleren
 Ik kus je, gebogen, gehurkt en verscheurd.
 Opnieuw worden wij ouder en kleiner
 En roekelozer in de gestage regen,
 Waarin wij de rouw dragen voor de vele voorbije banden
- 25 Verder door de lage landen van de landerigheid.

In mijn vreemd verdriet vermoed ik het verstijven

- In mijn vreemd verdriet vermoed ik het verstijven
 Van vele levens, soms de vunsheid van de bron
 De lelie of het belommerd lover.
 Soms vermoed ik het trillen van jouw handen
- 5 Die zich nooit zullen herhalen in de looplijn
 Van de besmettelijke beproeving.
 Omdat ik besef hoe ik slapeloos, mezelve vermink
 Tot nutteloos zintuig, terwijl mijn weefsels versterven
 In het klamme koudvuur van iedere nieuwe nacht.
- 10 En naar mijn beeld beweeg ik, naamloos
 Angstiger dan voorheen, en ruil mijn galg in
 Tegen de ratelende regens van het ritueel
 Dat nakomelingen en vee zal slachten, gereinigd
 Op de oude weg van de nieuwgebouwde staat.
- 15 Tot alles zal verloren gaan en roemloos stranden
 In een duisternis waarin geen zon ooit zaden kiemt.
- Als naar waarheid. Als naar leugen.
 Sprekende: één taal, eenzelfde woord van onrust
 In de branding verheven boven alle banden.
- 20 Ik voel de afwezigheid als een moeilijke openbaring,
 Als scherven van relikwieën, van werelden, onwaarachtig
 En buiten de tijd. Zo werd ik een getuige
 Tegen diegene die de tolk was van mijn tederheid.
 Geen slaap zal ons nog ooit verenigen, geen ontwaken
- 25 Ons bevrijden. Want mijn schaduw zal een schaduw zijn.

Ik zocht de uitersten, en van het verdriet

- Ik zocht de uitersten, en van het verdriet
 En van een korte naam geschreven op vuile ruiten.
 Van vele huizen sloot ik de verrotte luiken, nu, vandaag
 En vanaf hun vergeten beloften en iedere judaskus
- 5 Waarmede ik verkocht werd. Alles verging, voor haar
 Voor mij. Niet onze spijt, niet ons gevoel.
 Niet het naderend gezoem van de bijen.
 De twijfel drukte, maar dwars door de tijd
 Zal ergens, iemand zich iemand herinneren.
- 10 Terwijl zij achterblijft en onherkenbaar achter glas
 Jarenlang de wanhoop aan de wandelaars onttrekt
 En het verleden aan vele vrome vrouwen.
 Mijn woord zal worden, mijn woord zal zijn:
 Pijn in de vertekening van de pijn, en onrust
- 15 In ons ongeloof, ons onontkoombaar oponthoud.
 Eenmalig, maar misschien even eenzaam als voordien.
- Stervend, terwijl ik me als een vreemde beweeg
 In een wereld die eens de mijne was,
 Stervend, zoals tekens telkens vervagen
- 20 Zal ook ik de tijd bestaren en tussen de plooiën
 Van het laatste laken, met afliesende handen voelen
 Hoe de herinneringen krimpen, uiteindelijk en fataal.
 Van alle dingen zal ik het verval vergeten, langzamerhand
 Toegevend aan al de nachtelijke namen
- 25 Die ik ooit verzon voor mijn achterdocht en mijn liefde.

Ik verafschuw de schaamte, het sidderen van weleer

- Ik verafschuw de schaamte, het sidderen van weleer
 Toen alles meer was dan het zijn en anders niets.
 Toen ieder ogenblik onbewogen, de beweging werd
 Die moest herhalen wat vroeger werd verzwegen
- 5 En waartegen werd misdaan. Onmenselijk als de mens
 Ver van de vele sporen, verlaat ik de waanzin
 En verafschuw de waarheid die wordt verbogen
 De buit die wordt verdeeld. Ik ontkom aan mijn pogen
 En met de alleenspraak samen, aan diegene die ik ben.
- 10 Ik heb mijn afstanden afgelegd, mijn afdrucken nagelaten
 En afgestorven, afgedaan, werd ik uit de tijd geheven
 Alleen en gescheiden van de eenzaamheden en de trouw.
 Schimmen bleven achter, zwellend over de drempels
 Van mijn achterdocht, van mijn angst die faalt
- 15 Die terugdeinst en hunkert, door de vruchteloosheid verteerd
 Naar de heerschappij van de nieuwe nietigheid.
- Even ellendig als de ellende verwar ik de dagen
 De moedwil en het medelijden dat de herinnering bedaart.
 Van alles vervreemd, gekwetst en verdwaald
- 20 Vergeet ik de raadsels, de klagende namen die ik haar gaf.
 In de vage verveling van de wonden, in dampen na de dauw
 Blijft mij misschien het staren, hetzelfde aangezicht.
 Alsof iemand nooit en nergens heeft bestaan, geen stem
 Ooit jubelde of kloeg. De kwalen brachten geen kennis
- 25 En grijzer en verder, haar geuren geen geluk.

Misschien mijn keuze, mijn eeuwigheid

- Misschien mijn keuze, mijn eeuwigheid
 Die niet langer duurt dan het herbeginnen,
 Dan het verbannen, het verstijven van de wortels.
 Soms kijk ik naar jou, soms naar jou.
- 5 Soms zijn jouw velden volgroeid, soms gerimpeld,
 En terwijl dit jaar verdampt, verbeur ik
 De vijf bloedige cirkels en elders mijn liefde.
 En als een vergezicht vergeet ik de beduimelde wand
 Waarachter zovele gluurders gloeiden.
- 10 Jij tart de roffelende dagen, de nieuwe nacht,
 Ontstaan maar ontlusterd door jouw kille dracht.
 Jouw huid wordt een klaterend kleed, een oponthoud
 Temidden de geuren van grassige gronden.
 Jouw blik huivert en glanst, en verkleurt mijn deernis
- 15 Tot een schaduw die vervaagt wat voorbij is.
 Die daalt en baart. En bevriest.
- Maar jaagbaar, begint ook voor jou de jacht
 Het verwoorden van zien en horen, het bewonen
 Van de kwade mist, van de tijd wanhopig en nauwgezet
- 20 Waarin het vluchten vermetel wordt en overbodig
 Het spitten, het verstarren en het vredige deinen
 Na het vervreemden, na het zuiveren van de naald.
 Geen orgel zal spelen, geen boog jou beschermen
 Wanneer de zaadloze afgrond van de pijn
- 25 Jouw schoonheid bedekt met de pracht.

Ik behoor niet meer maar beheers het beven

- Ik behoor niet meer maar beheers het beven
 Brandend en kinds, slapeloos in vroeger
 In de dingen die hebben plaatsgevonden, de dingen
 Der dagen. Ik vervoeg de panden van de pijn
- 5 En lichtschiuw, gelouterd, geloof ik in het spreken
 In het zwijgen dat voortduurt na de dood.
 Dit was hetzelfde breken dat ons samenbracht,
 Hetzelfde verdringen, hetzelfde gebaar.
 Dit was het schroeien, het wassen van de wonde.
- 10 In mijn geheugen verdelen ogen mijn geheimen
 En tranen de ruïnes die kleverig smeulen.
 Aan machten bezweek mijn macht, mijn verlangen
 Terwijl ik geduldig verbloedde en verhond.
 Liefhebben werd het bewaren, het bewegen van woorden
- 15 Die ons heimelijk braken, die ons herleidde
 Tot schimmen. En ver van mij gingen mensen uiteen.
- De vage omtrekken van de vele vrienden vergaan
 En nooit te achterhalen werd elk gebaar
 De weerkaatsing van het dromen en het derven.
- 20 Berustend in de gave kroop ik, viel ik en huilde,
 Mijn beklemming vergeleed, de dagen doordragen
 En ik veronderstelde de angst, de allerlaatste leer
 Die ik onderga, waaruit ik overleef. Nergens
 Was een steen te zien, de gelaatstreken van geen ander.
- 25 Zo blijf ik in leven, maar alle leven is ontgonnen.

Ik verbleef in de koude gangen van komen en gaan

- Ik verbleef in de koude gangen van komen en gaan
 In de grenzeloze ontzetting van klamme kleuren.
 Niets is nog waar, geen zon split open,
 Geen zoon zal ooit spreken in dit handvol leven
- 5 In deze vergissing die niemand vermoedt.
 Ik slingert de avond in en verwar de vogels en de regen
 En voetstappen bouwen en breken aan mijn versteende stem.
 Door heimwee herhaald, door de herinnering besprongen
 Verdamp ik in keerkringen die niet meer bestaan.
- 10 Ik tel mijn eeuwen, de dagen die mij omgeven, en gluur
 Verdwaaft onder groteske gewelven, naar de lichtbeelden
 Van al de krijtuinen waarin ik werd verzwegen.
 In mij beweegt de leugen, de uitleg
 Die het opneemt tegen mijn woord, tegen een waarheid
- 15 Die niemand ontziet en breekt of weerkaatst
 Met de zovele en onderdanige huivers van mijn onrust.
- Heel traag en langzaam lekkend glijdt de reis
 Voorbij het landschap, voorbij het slapen van de varens,
 Mijn handen voel ik uitgerafeld, vannacht geen nemen.
- 20 Ik tracht de mooiste manen, de horizon te ontkleden,
 En ontspring aan wat ik verwachtte, een bron die brandt
 Een beven dat bevriest. Ik ontwar me uit de stralen
 Ik hoor mijn schaduw, de sinistere seinen sluipen
 En bang spreek ik tot deuren, verdrietig en verlegen
- 25 Mijn ogen vallen toe, ik zweet. Ik onderga.

Na deze nacht, mijn ongeloof, het kraken

- Na deze nacht, mijn ongeloof, het kraken
 Van dit voortdurend stilzwijgen, dit verbreken
 Dit vereren. Deze allerlaatste poging bedwongen
 Door geen woord, geen testament tegen de tijd.
- 5 In deze kamer verdroeg ik de waarschijnlijkheid,
 Diegenen die alles schonden en vierend en voelend
 Hun willekeur behielden tegen regel en recht.
 Maar ik ben ik, en geen ander zal ik zijn
 Tussen de woekerende wortels, de stralen en de waan.
- 10 Ik hoorde het kloppen van vluchtige vleugels
 Over de begroeide beelden waartussen wij ontbraken,
 En terwijl de regen ratelde en mijn taal je liefhad
 Maakte ik me de afkeer, mijn afstand afhandig
 En steeds bedwelmd, gaven geen wolken mij de aarde
- 15 En jouw leugens mij niet eens de moed van de lafaard.
 Maar soms doet het glanzen van de appels pijn.
- In het donker onttrokken de treden mij trapsgewijs
 Aan een sterven dat mijn leven werd. Bevuild
 En bekleefd met het schuim van de treurige tinten
- 20 Waarin ik ontwaakte, vulde mijn adem vreemde holten
 En verzandde na de tochten die ik ondernam, na het vinden.
 Ik, die als enige overlevende de vertwijfeling voelde
 Die lag opgebaard, dwars door mijn voorbije dagen,
 Ik ga weerloos aan dit vijfde seizoen te buiten
- 25 Want doodgaan wordt voor mij een doofheid die duurt.

Ik treur niet, geen tederheid trekt mij aan

- Ik treur niet, geen tederheid trekt mij aan
 Geen lichaam kan ooit het mijne voelen
 Geen ander oor mijn verwarring, mijn onrust
 In de sprakeloze plaag van de taal.
- 5 Dagelijks en dodelijker verkramp mijn wereld
 In de vreselijke vertakkingen van de pijn.
 Ik heb het laatste boek gedragen, van rechts naar links
 En met al mijn tekortkomingen veroordeel ik
 Wie verbrandt en wie poogt door de leugen.
- 10 Want anders niets dan de nederigheid
 Dan het voltrekken van de twijfel,
 Want anders niets heeft ons bepaald.
 Ik laat het licht de duisternis herhalen,
 Herrijzen uit de roemloze rust van de rots
- 15 En terwijl het schrale water uit de wonden sijpelt
 Beluistert de nakende nacht mijn schroevend hart.
- Geen entstof heeft mij veranderd
 Geen vrijgevig verleden mij bedwelmd. Geen smeulen.
 Zoveel werd gescheiden, zoveel kwam terecht.
- 20 Ik bemin, ik schrijf en onderga de vriendschap
 Maar als een metselaar, vrij en ommuurd
 Voltooi ik de tempel waarvan de laatste hoeksteen
 Mijn einde zal betekenen. En met datzelfde woord
 Al mijn liefde verwoordend, leef ik verder
- 25 In de gesel van die zonnetekens waartoe ik behoort.